Van jongs af aan: immmaterieel erfgoed en kinderen

In deze sessie stonden drie praktijken centraal die elk op hun eigen manier illustreren hoe je kinderen en jongeren van jongs af aan kan betrekken bij immaterieel erfgoed.

1. Zing Ze! Bedelzangtradities – Annelies Tack (Kempens Karakter) & Stijn Marinus (Erfgoed Noorderkempen)
Bedelzangtradities gaan terug tot de middeleeuwen, toen armen in ruil voor een wens of lied om eten en geld bedelden om de winter door te komen. Dit is geëvolueerd naar kinderen die - vaak in het dialect - zingen voor snoep of een centje, zoals het Nieuwjaarszingen op 31 december of het hyperlokale Krikkrak in Retie.

De erfgoedcellen werken samen met gemeentebesturen, jeugddiensten en scholen om de traditie levendig te houden. Zo delen ze 'zangzakjes' uit aan kinderen van de tweede kleuterklas en raamafiches voor bewoners,zodat zangers weten waar ze welkom zijn en aan bewoners de traditie wordt uitgelegd. Daarnaast werd de website zingze.be gelanceerd, een centraal platform met historiek, audio-, video- en lesmateriaal. Door inclusieve brochures met stickervellen te maken, wordt de traditie aantrekkelijk gehouden voor een nieuwe generatie. Een belangrijke evolutie: het erfgoed past zich aan. Waar er vroeger vooral om centjes werd gebedeld, is er een verschuiving naar snoep, en doen volwassenen vaker mee (bv. bij drankstandjes), waardoor de traditie in sommige gevallen opschuift naar een breder 'middenstandsfeest'.

Van jongs af aan: immmaterieel erfgoed en kinderen

2. Meiboomplanting in Wieze – Jan Macharis & Luc Van Driessche (Samen Sterk)
Deze seizoensgebonden traditie vierde oorspronkelijk het einde van de winter en de start van de lente en de oogst in mei. Vroeger gebruikte men een echte boom, tegenwoordig een houten constructie met deels nog originele ornamenten. Omdat men merkte dat de traditie dreigde uit te doven, werd de focus verlegd naar kinderen. Er werd een kinderboek envertelplaten ontwikkeld en er werd een speciale 'kindermeiboom' in het leven geroepen waar kinderen hun zelfgemaakte franjes aan kunnen hangen.

3. Klankarchitecten – Luc Rombouts & Hugo Verhenne (Erfgoedcel Midwest)
De beiaard kampt soms met een religieus en ietwat 'onbemind' imago bij jongeren. Het project 'Klankarchitecten' wil de beiaardcultuur opnieuw introduceren. Ze focussen daarbij op historiek, de techniek van het instrument en het vakmanschap van de beiaardier. Het aanbod bestaat uit drie luiken:

- Een modulair lessenpakket met een inleidend verhaal (fictie) en een ontwerpopdracht: een eigen 'klanktorium' bouwen.
- 'Bouw je eigen beiaard': een bouwpakket, ook geschikt voor OKAN-klassen en met diverse muziekstukken.
- Een fysiek bezoek aan de beiaard waarbij jongeren, onder begeleiding, zelf mogen spelen.

Van jongs af aan: immmaterieel erfgoed en kinderen

Enkele inzichten

1. Maak de omgekeerde beweging naar het onderwijs

Scholen en leerkrachten zijn vaak overbevraagd, waardoor een erfgoedproject dat vanuit de sector ontstaat zonder rekening te houden met de context van het onderwijs, zelden direct aanslaat. De sleutel ligt in het luisteren naar de concrete noden van scholen: vertrek vanuit de leerdoelen en sluit flexibel aan bij bestaande vakken zoals techniek, geschiedenis of muziek. Door het aanbieden van modulairmateriaal, kunnenscholen zelf kiezen tussen een invulling voor een lesblok van vijftig of honderd minuten of een volledige projectweek.

2. Zet in op actieve participatie en vertaling naar kindermaat

Kinderen vormen deel van de eigenlijke erfgoedgemeenschap die een praktijk in leven houden; zij moeten er niet enkel over leren, maar vooral zélf doen. Vertaal het erfgoed daarom naar hun belevingswereld met concrete doe-opdrachten en een variant van de praktijk op kindermaat. Denk aan een eigen Kindermeiboom die ze versieren met zelfgemaakte franjes, een zangzakje waarmee zede straat op trekken, of een doe-het-zelf-bouwpakket waarmee ze een beiaard ontwerpen en bespelen.

© Femke den Hollander in opdracht van Werkplaats immaterieel erfgoed

Van jongs af aan: immmaterieel erfgoed en kinderen

3. Werk structureel aandrempelverlaging en inclusiviteit
Verlaag drempels door te communiceren in klare taal en te werken met visuele dragers zoals korte filmpjes of affiches. Dit kan je eventueel ontwikkelen samen met gespecialiseerde diensten (bijvoorbeeld Gelijke kansen) of leerkrachten Nederlands als tweede taal. Op die manier kan je ervoor zorgen dat hetmateriaal ook inzetbaar is voor groepen die het Nederlands nog minder goed beheersen of de praktijk nog niet kennen, zoals OKAN-leerlingen of kinderen wiens ouders niet opgroeiden in de gemeente. Kijk daarnaast inhoudelijk over de eigen grenzen heen: sla bruggen naar vergelijkbare tradities uit andere culturen (zoals bedelfeesten wereldwijd) of integreer muziekstukken (bijvoorbeeld in het beiaardrepertoire) uit andere landen of de popcultuur. Op die manier herkennen kinderen met diverse achtergronden zich in het verhaal.

4. Bouw een gedragen ecosysteem in de hele gemeenschap
Bij het samenwerken met scholen is het belangrijk om de contacten op regelmatige tijdstippen te onderhouden. Daarnaast beperkt het levend houden van een praktijk zich niet tot samenwerking met scholen ; betrek daarom lokale partners zoals de jeugddienst, het gemeentebestuur, buurtbewoners... Een website kan helpen om alle praktische informatie, historische duiding, audiofragmenten en doe-het-zelf-tips te centraliseren, zodat leerkrachten, ouders en verenigingen op één plek terecht kunnen voor inspiratie.